

TWEE BIJZONDERE VONDSTEN VAN HOEK VAN HOLLAND: DAS EN BEITEL VAN ZWIJNENSLAGTAND

De auteur verzamelt al een aantal jaar actief op het opgespoten strand tussen Hoek van Holland en Monster. Zoals bekend, bevat dit zand voornamelijk fossielen uit het Pleistoceen/Vroeg Holoceen. Een deel van het zand is afkomstig uit een gebied bij de Europeul. Het zand bevat een mix van oude en jongere fossielen, variërend van mammoetfauna (“bruine botten”) tot recentere zwarte, soms zelfs zwaar versteende, botten die duiden op een meer bos en rivierachtige omgeving met o.a. zwijn, edelhert, otter en mens als bewoners. Hoewel er zonder C14-datering niets met zekerheid valt te zeggen, lijken de volgende twee vondsten een mooie illustratie van die laatste categorie.

KAAKFRAGMENT DAS (MELES MELES)

Dit fragment is op 23 maart 2011 door de auteur op het strand tussen Vluchtenburg en ‘s-Gravenzande gevonden. Het meet circa 4 cm en is door WPZ lid Jerry Streutker in eerste instantie herkend als afkomstig van een das. Vergelijking met een recente dassenkaak uit zijn collectie bracht duidelijkheid. Tot slot heeft de auteur een afspraak gemaakt met John de Vos en gaf vergelijking met de collectie van Naturalis uitsluitel.

De das is een roofdier dat leeft van o.a. wormen, insecten en vruchten. Dassen leven in een zelf gegraven gangenstelsel: dassenburchten. Dassen hebben een omgeving nodig met voldoende dekking, weinig verstoring, een groot voedselaanbod en een bodem waarin ze goed kunnen graven, met een grondwaterstand van tenminste 1,5 m onder het maaiveld (Zoogdierverseniging, 2012). Een dergelijke omgeving lijkt beter te passen bij het Vroeg-Holoceen dan het (Laat-) Pleistoceen. Bovendien doet de mate van verstening van het kaakfragment denken aan die van de otters van Hoek van Holland. Daarvan is er één via de C14-methode gedateerd op circa 9.000 jaar oud (Mol en Van der Plicht, 2012).

Het is de auteur niet bekend of er al eerder melding is gemaakt van een das van de Noordzeebodem. In de “Kleine encyclopedie” (Dick Mol *et al.*, 2008) is deze niet opgenomen, noch op de website geologievannederland.nl. Hopelijk draagt dit artikel er toe bij dat er meer dassen in collecties als zodanig herkend worden en dat er meer bekend wordt over het leven op wat nu de Noordzeebodem is.

BEITEL VAN ZWIJNENSLAGTAND

Dat er in het vroeg holoceen mensen op de Noordzeebodem leefden zal geen nieuws zijn voor de WPZ-leden. Bij Hoek van Holland zijn talloze harpoenpunten, bewerkte stukken edelhertgewei en zo nu en dan ook

menselijke resten gevonden (voor een deel ook aanwezig in de collectie van de auteur). De vondsten zijn zwart van kleur en lijken erg op die van de (oude) Maasvlakte.

Zo ook deze tot beitelachtig instrument bewerkte slagtag van een zwijn. De auteur vond een publicatie van

2 cm

Kaakfragment van een das

Beitel van zwijnentand

1 cm

Louwe Kooijmans uit 1970 waarin melding werd gemaakt van eenzelfde vondst van de Maasvlakte. Hij heeft zijn vondst vergeleken met de afbeelding uit deze publicatie en de begeleidende teksten. Opvallend is dat beide vondsten op dezelfde manier bewerkt zijn: de “beitelpunt” is schuin afgesneden aan de binnenkant van de tand, met de snijrand aan de buitenkant van het enamel. De “beitelpunten” vertonen aan de bewerkte zijde dezelfde diepe groeven loodrecht op de snijrand. Ook lijken beide tanden op dezelfde plaats aan de zijkant (links boven de bewerkte zijde) te zijn uitgesneden, al valt dit aan de hand van de publicatie niet duidelijk op te maken (deze maakt hier ook geen melding van).

Louwe Kooijmans noemt dergelijke beitels zeldzaam. Op basis van vergelijking met Deense sites plaatst hij deze in het Vroeg Mesolithicum (Boreaal/vroeg Boreaal). Opvallend is dat de artefacten afgebeeld in de publicatie van Louwe Kooijmans grote overeenkomsten vertonen met die welke de auteur van Hoek van Holland bekend zijn (o.a. bewerkt gewei en harpoenpunten). Een harde indicatie geeft dit uiteraard niet, maar een vergelijkbare ouderdom lijkt voor de hand liggend.

De onderhavige vondst is door de auteur gedaan op 1 juni 2012 tussen Vluchtenburg en ‘s-Gravenzande in een schelpenbank. Vergelijking met een (bovenkaakse) zwijnslagtand uit de collectie van Naturalis tijdens het eerder genoemde bezoek bij John de Vos leerde dat de “beitelpunt” zich richting de wortel bevindt. Hierdoor kan een andere oorzaak dan bewerking door de

mens worden uitgesloten. Natuurlijke slijtage van de tand vindt immers alleen plaats aan het uiteinde van de tand en niet aan de binnenkant naar de wortel toe. Wat betreft de eerder gemelde bewerking aan de zijkant kan de auteur niet uitsluiten dat dit natuurlijke slijtage betreft, veroorzaakt door het wroeten van het zwijn met zijn slagatand in de grond. Ook hier lijken echter bewerkingssporen aanwezig.

Louwe Kooijmans verwijst naar vondsten, die aantonen dat dergelijke beitels werden gebruikt voor het bewerken van gewei, waaronder een stuk gewei uit Crouy (Noordwest-Frankrijk, Picardië, Somme vallei) met daarin nog een beitel van zwijnslagtand. Hij vergelijkt het gebruik van de beitel met beitels van bot of vuursteen, die eveneens werden gebruikt voor het bewerken van gewei. Het gegeven dat dit soort beitels van Denemarken tot Noordwest-Frankrijk worden aangetroffen wijst volgens hem op een wijde verspreiding,

De tand is, na ontzilting, van gitzwart op enkele plekken enigszins wit verkleurd. Ook begon deze hier en daar te schilferen, waarbij een witachtige binnenkant werd onthuld (ook dit komt overeen met de tand uit de publicatie van Louwe Kooijmans). Hierop is de tand behandeld met aceton/osteofix. Betrouwbare datering zal niet meer mogelijk zijn, maar de tand blijft wel behouden. Gelet op het voorafgaande lijkt een datering in het Vroeg Holoceen echter wel aannemelijk.

Overigens worden fossiele zwijnskiezen regelmatig bij Hoek van Hol-

land gevonden. Alleen de auteur heeft er al vier in zijn collectie. Hoewel voor sommige locaties anders wordt aangenomen (Van den Hoek Ostende, 2010) is het zwijn bij Hoek van Holland geen zeldzame verschijning.

TOT SLOT

Bij Hoek van Holland is een grote verscheidenheid aan fossielen te vinden. In dezelfde tijd deed de auteur ook oudere vondsten als tanden van de witte haai, een kootje van een beer en kiezen van een neushoorn en mammoet. De das en het zwijn uit deze publicatie lijken echter in het Vroeg-Holoceen thuis te horen.

DANKWOORD:

Mijn dank gaat uit naar Jerry Streutker voor eerste determinatie van de das, Charlie Schouwenburg voor verdere determinatie daarvan tijdens een WPZ ontmoeting in het Museon, John de Vos voor de determinatie van zowel de das als de zwijntand en Dick Mol en de strandzoekers voor inspiratie.

LITERATUUR

LP. Louwe Kooijmans (1970) Mesolithic Bone and Antler Implements from the North Sea and from the Netherlands. Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, 20-21, 27-73.

Mol, D., J. de Vos, R. Bakker, B. van Geel, J.H. Glimmerveen, J. van der Plicht, K. Post (2008) Kleine encyclopedie van het leven in het Pleistoceen: mammoeten, neushoorns en andere dieren van de Noordzeebo-dem. Veen Magazines, Diemen.

Mol, D., J. van der Plicht (2012) Fossiele otters uit het Noordzeebekken dateren van ca. 9000 jaar geleden. Straatgras 24-1, 3-5.

Zoogdiervereniging (2012) De das (Meles meles). Beschikbaar op: <http://www.zoogdiervereniging.nl/node/275> (opgevraagd juli 2012).

Van den Hoek Ostende, L. (2010)...And this little piggy went to the beach. Sus scrofa van het strand van Noordwijk. Cranium 27-1, 34-35.